

Maryla Bieniek-Majka

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

INTEGRACJA NA RYNKU OWOCÓW I WARZYW W WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO-POMORSKIM

INTEGRATION ON THE FRUIT AND VEGETABLE MARKET IN KUJAWSKO-POMORSKIE PROVINCE

Słowa kluczowe: rynek owoców i warzyw, integracja, koncentracja podaży

Key words: fruit and vegetable market, integration, concentration of supply

Abstrakt. Celem pracy było ukazanie problemu integracji producentów na rynku owoców i warzyw. Przedstawiono dynamikę powstawania grup w Polsce i województwie kujawsko-pomorskim. Zaprezentowano strukturę grup producentów owoców i warzyw w województwie kujawsko-pomorskim. Przedstawiono kierunki rozwoju procesów integracyjnych na przykładzie zachowań producentów owoców i warzyw z badanego regionu.

Wstęp

Integracja z Unią Europejską (UE) miała miejsce na różnych płaszczyznach – prawnych, gospodarczych, społecznych. Przed akcesją Polski, sprawność pracy zespołowej nie była obca, ale społeczeństwo przez lata zmuszane do kolektywizmu bardzo upodobało w latach 90. XX wieku indywidualizm, który dawał im poczucie swoistej wolności. Mentalność społeczeństwa i ograniczone zaufanie są jednymi z podstawowych barier dla rolników prowadzących własne gospodarstwa przed zrzeszaniem się w grupy [Bieniek-Majka 2011]. Jak zauważa Domagalska-Grędyś stosunkowo krótki czas istnienia grup producentów w Polsce stwarza trudności w zakresie wypracowania odpowiednich metod badawczych, a w dotychczasowych badaniach nadrzędnym celem było wskazanie korzyści i przewag wynikających z działania grupowego nad indywidualnym rolników. Z analiz przypadków nowo powstałych polskich grup wylaniał się przeważnie obraz rolników przedsiębiorczych, działających grupowo i rolników zachowawczych, niepostępowych „indywidualistów”. Konfrontacja wyników finansowych jednych i drugich przemawiała na niekorzyść tych niezrzeszonych [Domagalska-Grędyś 2012]. Zatem rachunek ekonomiczny wskazujący nadwyżkę korzyści z integracji gospodarstw oraz możliwości, jakie wynikały z przepisów prawnych, przewyższyły wewnętrzny opór wśród części producentów owoców i warzyw, czego skutkiem było zawiązywanie się grup producenckich. Proces integracji na rynku owoców i warzyw przebiegał z różną intensywnością w różnych regionach Polski.

Materiał i metodyka badań

Wykorzystując literaturę przedmiotu oraz dane opublikowane przez GUS, IERiGŻ-BIP w Warszawie, ARiMR oraz urzędy marszałkowskie przeprowadzono analizę dynamiki powstawania grup producentów owoców i warzyw (GPOiW) oraz określono strukturę grup, ze szczególnym uwzględnieniem tych z województwa kujawsko-pomorskiego. Na podstawie wywiadu z członkami GPOiW w województwie kujawsko-pomorskim przedstawiono sytuację na rynku oraz dokonano próby wyciągnięcia wniosków na przyszłość.

Wyniki badań

Na koniec 2012 r. w Polsce według danych Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR) było zarejestrowanych 315 grup producenckich, z czego 237 grup miało status wstępnie uznanej grupy (WUGPOiW), a 78 grup – uznanej organizacji producentów owoców i warzyw (GUOPOiW). Rozmieszczenie grup w województwach przedstawiono w tabeli 1. Wynika z niej, że 30% grup producentów owoców i warzyw zawiązało się w województwie mazowieckim. Kolejnymi, zbliżonymi co do udziału w ogólnej liczbie grup w Polsce są województwa wielkopolskie (14,6%) i kujawsko-pomorskie (13,97%). Korzystając z danych zawartych w tabeli 2 i dokonując porównania zainteresowania procesami integracyjnymi w zestawieniu do możliwości wykorzystania zasobów (zasobu ziemi), tylko rolnicy z województwa kujawsko-pomorskiego „obronili” swoją pozycję w kraju. Okazało się, że liczba funkcjonujących grup na terenie danego województwa bezpośrednio nie zależy od wielkości areałów przeznaczonych na uprawę. W województwie mazowieckim, w którym 1,16% użytków rolnych (UR) przeznaczają się na uprawę warzyw, funkcjonuje najwięcej, bo ok 30% wszystkich grup w Polsce. Są to jednak grupy przede wszystkim specjalizujące się w uprawie owoców.

W województwie małopolskim, w którym był największy odsetek wykorzystania areału ziemi pod uprawę warzyw (2,5-krotnie większy niż w województwie mazowieckim), zainteresowanie pracą zespołową i powoływaniem grup było około 9-krotnie mniejsze. W województwie kujawsko-pomorskim, w którym liczba GPOiW sięgała prawie 14%, na uprawę warzyw wykorzystują się 2,3% powierzchni użytków rolnych. W obu przypadkach, w udziale liczby powstałych grup, jak i odsetka areału przeznaczonego na uprawę warzyw, województwo kujawsko-pomorskie plasuje się na trzeciej pozycji w Polsce.

W województwie kujawsko-pomorskim według danych na 31.12.2012 r. zarejestrowane były 44 grupy, z czego 17 to UOPOiW. Proces integracji w badanym województwie nie różnił się od tego w kraju (rys. 1) i analogicznie można stwierdzić, że zainteresowanie zakładaniem nowych grup było ściśle uzależnione od nowelizacji przepisów prawnych, w szczególności mówiących o dofinansowaniu. Potwierdzeniem tego jest fakt, że po ostatniej zmianie przepisów, które radykalnie ograniczyły wysokość dofinansowania dla wstępnie uznanych grup do 10 mln euro rocznie w województwie nie powstała żadna nowa grupa. Mimo, że proces integracji zwolnił, to w celu budowania partnerstwa i konsolidacji na rynku zostało zawiązane stowarzyszenie GPOiW zrzeszające 31 grup producenckich przede wszystkim z województwa kujawsko-pomorskiego.

Tabela 1. Grupy producentów owoców i warzyw w Polsce według województw (stan na 31.12.2012.)

Table 1. Fruit and vegetable producer groups in Poland by provinces as of 31.12. 2012

Województwa/ Provinces	Liczba GPOiW/ Number of F&VPG		Razem/ Total	Udział/ Share [%]
	wstępnie uznane/ pre-recognized	uznane/ recognized		
Polska/Poland	237	78	315	100
Mazowieckie	77	18	95	30,16
Wielkopolskie	32	14	46	14,60
Kujawsko-pomorskie	27	17	44	13,97
Lubelskie	20	13	33	10,48
Łódzkie	19	1	20	6,35
Świętokrzyskie	12	5	17	5,40
Małopolskie	11	-	11	3,49
Dolnośląskie	10	-	10	3,17
Pomorskie	9	-	9	2,86
Podkarpackie	7	-	7	2,22
Opolskie	4	-	4	1,27
Śląskie	4	-	4	1,27
Lubuskie	2	-	2	0,63
Podlaskie	2	-	2	0,63
Warmińsko-mazurskie	2	-	2	0,63
Zachodnio-pomorskie	2	-	2	0,63

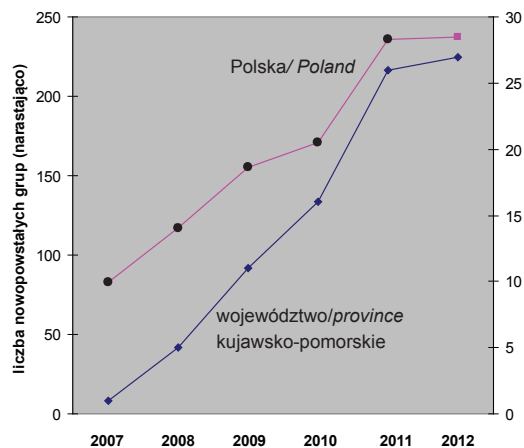
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ARiMR i urzędów marszałkowskich

Source: own study based on the data taken from ARiMR and Marshals Offices

Tabela 2. Powierzchnia UR i upraw warzyw w Polsce w 2011 r.
Table 2. Agricultural land and vegetable farming area in Poland in 2011

Województwa/Provinces	Powierzchnia UR [tys. ha]/ AL [thous. ha]	Powierzchnia upraw warzyw [tys. ha]/ Area of vegetable farming [thous. ha]	Udział powierzchni upraw warzyw w powierzchni UR/ Share of vegetable farming area in AL area [%]
Polska/Poland	13 892,1	184,05	1,32
Małopolskie	664,2	19,649	2,96
Świętokrzyskie	529,6	13,782	2,60
Kujawsko-pomorskie	947	21,559	2,28
Łódzkie	981,8	18,151	1,85
Lubelskie	1404,9	23,775	1,69
Wielkopolskie	1528,1	23,287	1,52
Lubuskie	391,7	4,856	1,24
Podkarpackie	647,2	7,998	1,24
Mazowieckie	2016	23,406	1,16
Pomorskie	627,8	6,966	1,11
Dolnośląskie	758,7	6,928	0,91
Śląskie	418,8	2,722	0,65
Opolskie	387,2	2,453	0,63
Zachodniopomorskie	632,2	2,876	0,45
Warmińsko-mazurskie	909	2,962	0,33
Podlaskie	1047,9	2,681	0,26

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Rocznika statystycznego... 2012*
Source: own study based on the data taken from Statistical Yearbook... 2012

Rysunek 1. Narastająca liczba WUGPOiW w Polsce i województwie kujawsko-pomorskim (stan na 30.12.2012 r.)

Figure 1. Growing number of pre-recognized fruit and vegetable producer groups in Poland and Kujawsko-pomorskie province as of 30.12.2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z rejestrów prowadzonych przez Kujawsko-pomorski Urząd Marszałkowski, ARiMR oraz Biuletynu Informacyjnego 2012
Source: own study based on the data taken from ARiMR, Marshal Office of kujawsko-pomorskie province and Public Information Bulletin 2012

GPOiW w województwie kujawsko-pomorskim zostały założone przez 665 osoby fizyczne i 17 osób prawnych (tab. 3). Najczęściej wybieraną formą organizacyjno-prawną grupy była postać spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (tab. 4). Analizując rejestr prowadzony przez właściwego marszałka województwa stwierdzono, że grupy, które otrzymały status uznanej organizacji we wcześniejszym okresie (lata 2009-2010) najczęściej miały postać stowarzyszenia i skupiają ok. 60% wszystkich zrzeszonych osób w województwie kujawsko-pomorskim.

Tabela 3. Liczba osób prawnych i osób fizycznych tworzących GPOiW w województwie kujawsko-pomorskim (stan na 30.12.2012 r.)

Table 3. Number of natural and legal persons forming fruit and vegetable producer groups in kujawsko-pomorskie province as of 30.12.2012

Osoby/Persons	Liczba osób tworzących GPOiW/ Number of people forming fruit and vegetable producer groups		Ogółem/ Total
	wstępnie uznane/pre-recognized	uznane/recognized	
Fizyczne/ Natural	191	474 (w tym 391 zrzeszonych w stowarzyszeniach/including 391 members of associations)	665
Prawne/Legal	8	9	17
Ogółem/Total	199	483	–

Źródło: opracowanie własne na podstawie rejestrów GPOiW prowadzonych przez Kujawsko-pomorski Urząd Marszałkowski

Source: own study based on the register of fruit and vegetable producer groups kept by Marshal Office of kujawsko-pomorskie province

Tabela 4. Formy organizacyjno-prawne GPOiW w województwie kujawsko-pomorskim (stan na 30.12.2012 r.)
Table 4. Types of business entities; fruit and vegetable producer groups in kujawsko-pomorskie province as of 30.12.2012

GPOiW/Fruit and vegetable producer groups	Sp. z o.o./Limited liability company	Spółdzielnia/ Cooperative	Stowarzyszenie/ Association
Wstępnie uznane/Pre-recognized	26	1	0
Uznane/Recognized	9	2	6
Ogółem/Total	35	3	6

Źródło: jak w tab. 3

Source: see tab. 3

Podsumowanie i wnioski

Procesy integracyjne w ostatnim roku zdecydowanie zwolniły, nie powstaje już tak dużo nowych grup. Nie oznacza to natomiast, że idea integracji przestała funkcjonować. Rynek owocowo-warzywny w Polsce w dalszym ciągu w porównaniu do innych krajów europejskich jest słabo skoncentrowany. W 27 krajach UE średnio ok. 40% owoców i warzyw kierowane jest na rynek przez grupy i organizacje producentów, podczas gdy w Polsce jest to tylko 20%¹. Jest to wskazówka dla polskich producentów owoców i warzyw, że w Polsce mamy jeszcze dużo do zrobienia, aby móc w pełni konkurować na europejskim rynku. Zwiększenie konkurencyjności na rynku jest bardziej prawdopodobne, gdy producenci wykorzystają efekt synergii i efekt skali [Domagalska-Grędyś 2012], a to możliwe jest wtedy, gdy będą oni ze sobą współpracować. Możliwość współpracy można zwiększyć m.in. przez:

- powiększenie istniejących już grupy poprzez przyjmowanie nowych członków,
- integrację pionową,
- powoływanie organizacji drugiego rzędu,
- klastry.

Dróg rozwoju procesu integracji jest kilka, a którymi zainteresują się polscy producenci owoców i warzyw to dopiero się okaże. W województwie kujawsko-pomorskim producenci owoców i warzyw perspektywnie myślą o przyszłości. Zauważa się powiązania pionowe – można odnotować ścisłą współpracę pomiędzy przetwórcami i producentami wyrobów gotowych do spożycia

¹ Wypowiedź W. Boguty podczas III Krajowego Forum Grup Producentów Owoców i Warzyw w Mszeconowie 25.07.2012 r.

a GPOiW. Na uwagę zasługuje także stowarzyszenie zrzeszające większość grup producenckich z regionu zawiązane w 2012 r. Ma ono zamiar otworzyć wspólne biuro handlowe. Jest to przykład łączenia się mniejszych jednostek w celu stworzenia organizacji drugiego rzędu, która niczym te działające przede wszystkim w południowej, czy północno-zachodniej Europie ma za zadanie skoncentrować podaż i zwiększyć konkurencyjność.

Literatura

- Bieniek-Majka M. 2011: *Korzyści i bariery tworzenia grup producentów owoców i warzyw*, Roczn. Ekon. Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy, Bydgoszcz, s. 11-19.
- Bieniek-Majka M. 2012: *Proces integracji grup producentów owoców i warzyw w Polsce*, Wieś Jutra, nr 11-12(172-173), s. 40-41.
- Biuletyn Informacyjny nr 4-5/2012: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, s. 30-33.
- Domagalska-Grędyś M. 2012: *Rozwój gospodarstw rolnych poprzez działania grupowe producentów*, Zesz. Nauk. Uniwersytetu Rolniczego im. Hugona Kołłątaja w Krakowie, z. 363, Wyd. Uniwersytetu Rolniczego w Krakowie, s. 14-15.
- Rocznik statystyczny województw*. 2012: GUS, Warszawa.
- Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 302/2012 z dnia 4 kwietnia 2012 r. zmieniające rozporządzenie wykonawcze (UE) nr 543/2011 ustanawiające szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 1234/2007 w odniesieniu do sektora owoców i warzyw oraz sektora przetworzonych owoców i warzyw, Dz.Urz. UE L 99 z 05.04.2012, s. 21.

Summary

The paper aims to describe the integration on the fruit and vegetable market and the dynamics of group establishing in Poland and Kujawsko-pomorskie province. There is a structure of fruit and vegetable producer groups in Kujawsko-pomorskie province and directions for integration processes illustrated with the results of activity of fruit and vegetable producers in the examined region.

Adres do korespondencji
mgr Maryla Bieniek-Majka
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
Niestacjonarne Studia Doktoranckie
al. Niepodległości 10
61-875 Poznań
e-mail: m.bieniek-majka@oleris.pl